

การวิเคราะห์ผลการดำเนินงานเฝ้าระวัง ป้องกันควบคุมโรคพิษสุนัขบ้าในคน ภายใต้โครงการ
สัตว์ปลอดโรคคนปลอดภัยจากโรคพิษสุนัขบ้า ตามพระปณิธานศาสตราจารย์ ดร.สมเด็จเจ้าฟ้าฯ
กรมพระศรีสวางควัฒน วรขัตติยราชนารี ปีงบประมาณ ๒๕๖๖

วรรณวิภา เทวะจินตนา นนท์

บทคัดย่อ

โรคพิษสุนัขบ้ายังเป็นปัญหาทางสาธารณสุขที่สำคัญของประเทศไทย โดยสถานการณ์โรคพิษสุนัขบ้า ในช่วงที่ผ่านมา ถึงแม้ว่าจำนวนผู้เสียชีวิตลดลงอย่างต่อเนื่องจากจำนวนสูงสุดในปี พ.ศ. ๒๕๖๓ มีผู้เสียชีวิต ๓๗๐ ราย และลดลงอย่างต่อเนื่องจนเหลือน้อยกว่า ๑๐ รายต่อปี ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๖๑-๒๕๖๖ มีจำนวน ๑๑, ๑๘, ๓, ๓, ๓ และ ๖ รายตามลำดับ การระบาดของโรคพิษสุนัขบ้าในสัตว์ ยังพบสัตว์ที่ยืนยันพบเชื้อโรคพิษสุนัขบ้า ในทุกพื้นที่เสี่ยง พื้นที่ที่เกิดโรคซ้ำซาก ทำให้มีโอกาสเสี่ยงที่จะเกิดโรคพิษสุนัขบ้าในคน จึงต้องมีการป้องกันควบคุมโรคพิษสุนัขบ้า ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการป้องกันโรคของประชาชน การวิเคราะห์ผลการดำเนินงานการเฝ้าระวัง ป้องกันควบคุมโรคพิษสุนัขบ้าในคน ภายใต้โครงการสัตว์ปลอดโรคคนปลอดภัยจากโรคพิษสุนัขบ้า ตามพระปณิธานศาสตราจารย์ ดร.สมเด็จเจ้าฟ้าฯ กรมพระศรีสวางควัฒน วรขัตติยราชนารี ปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๖ เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลจากผลการดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลที่นำมาวิเคราะห์ครั้งนี้ใช้ข้อมูลผลการดำเนินงานในรอบปีงบประมาณ ๒๕๖๖ และข้อมูลย้อนหลัง ๒ ปี ของแต่ละหน่วยงาน ที่เป็นคำร้อยละของการบรรลุเป้าหมายตามตัวชี้วัดที่กำหนดไว้ การวิเคราะห์ผลการดำเนินงาน การเปรียบเทียบผลการดำเนินงาน ซึ่งผลการดำเนินงานดังกล่าว สามารถสะท้อนให้เห็นถึงการปฏิบัติงานตามยุทธศาสตร์ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งยังเป็นการขับเคลื่อนการดำเนินงานเฝ้าระวัง ป้องกันควบคุมโรคพิษสุนัขบ้าในคน ภายใต้โครงการสัตว์ปลอดโรคคนปลอดภัยจากโรคพิษสุนัขบ้า ตามพระปณิธานศาสตราจารย์ ดร.สมเด็จเจ้าฟ้าฯ กรมพระศรีสวางควัฒน วรขัตติยราชนารี ให้เกิดประสิทธิผลและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

คำสำคัญ : โรคพิษสุนัขบ้า /โครงการสัตว์ปลอดโรคคนปลอดภัยจากโรคพิษสุนัขบ้า ตามพระปณิธาน/
ผลการดำเนินงาน

บทนำ

โรคพิษสุนัขบ้า (Rabies)^(๑) เป็นโรคติดต่อระหว่างสัตว์และคนที่มีความรุนแรง ผู้ป่วยเมื่อแสดงอาการต้องเสียชีวิตทุกรายจากภาวะสมองและไขสันหลังอักเสบ ผู้ป่วยจะมีไข้ ปวดเมื่อยตามเนื้อตัว คับบริเวณรอยแผลที่ถูกสัตว์กัด ต่อมาจะหงุดหงิด ตื่นเต้นไวต่อสิ่งเร้า เช่น แสง เสียง ลม ม่านตาขยาย น้ำลายไหลมาก กล้ามเนื้อคอกระตุกเกร็งขณะพยายามกลืนอาหาร หรือสำลักเวลาดื่มน้ำ ทำให้เกิดอาการ“กลัมน้ำ”เพื่อหลีกเลี่ยงกับอาการสงบ ชัก ระยะสุดท้าย ผู้ป่วยจะเกิดอาการอัมพาต โดยแขนขาอ่อนแรง กรณีไม่ได้รับการรักษาประคับประคอง มักป่วยอยู่ประมาณ ๒ - ๖ วัน และเสียชีวิตเนื่องจากอัมพาตของกล้ามเนื้อระบบทางเดินหายใจ โรคนี้ถูกจัดให้เป็นโรคติดต่อที่ต้องเฝ้าระวังตามพระราชบัญญัติโรคติดต่อ พ.ศ.๒๕๕๘ (ฉบับปรับปรุงวันที่ ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖) ซึ่งเมื่อพบผู้ป่วยสงสัยโรคพิษสุนัขบ้าจะต้องรายงานสู่ระบบรายงานที่กำหนด และจากระบบรายงานเฝ้าระวังโรค ๕๐๖ ของกองระบาดวิทยา ระหว่าง ปี พ.ศ.๒๕๖๐-๒๕๖๖ พบผู้เสียชีวิตด้วยโรคพิษสุนัขบ้า จำนวน ๑๑, ๑๘, ๓, ๓, ๓ และ ๖ ราย ซึ่งผู้เสียชีวิตเกิดจากการไม่ได้เข้ารับการรักษาฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า หลังถูกสัตว์กัดข่วน ประกอบกับสัตว์สาเหตุยังคงเป็นสุนัขทั้งที่มีเจ้าของและไม่มีเจ้าของ นอกจากนี้องค์การนาานาชาติ ได้แก่ องค์การ

อนามัยโลก(WHO) องค์การโรคระบาดสัตว์ระหว่างประเทศ (OIE) องค์การอาหารและการเกษตรแห่งสหประชาชาติ (FAO) ได้มีการรณรงค์ให้ประเทศในแถบภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ปลอดภัยจากผู้เสียชีวิตด้วยโรคพิษสุนัขบ้า อันเนื่องมาจากสุนัขภายในปี ๒๕๗๐

ในปี ๒๕๕๙ สมเด็จพระเจ้าน้องนางเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี กรมพระศรีสวางควัฒน วรขัตติยราชนารี ทรงห่วงใยปัญหา รวมถึงพระวิสัยทัศน์ที่เกี่ยวกับสุขภาพโลกหนึ่งเดียว โดยมีพระประสงค์ให้โรคพิษสุนัขบ้าหมดไปจากประเทศไทย ดังนั้นเพื่อสนองพระปณิธานและพระวิสัยทัศน์ดังกล่าว จึงได้จัดตั้งโครงการสัตว์ปลอดโรค คนปลอดภัย จากโรคพิษสุนัขบ้า ตามพระปณิธาน ศาสตราจารย์ ดร.สมเด็จเจ้าฟ้าฯ กรมพระศรีสวางควัฒน วรขัตติยราชนารีขึ้น ประกอบด้วย ๘ ยุทธศาสตร์หลัก คือ ๑)การเฝ้าระวังป้องกันควบคุมโรคในสัตว์ ๒)การจัดการระบบศูนย์พักพิงสัตว์ ๓)เฝ้าระวัง ป้องกันควบคุม และดูแลรักษาโรคพิษสุนัขบ้าในคน^(๒) ๔)การขับเคลื่อนการดำเนินงานโรคพิษสุนัขบ้าในท้องถิ่น ๕)ด้านประชาสัมพันธ์ ๖)ด้านศูนย์ข้อมูลสารสนเทศ ๗)การติดตามและประเมินผล ๘)นวัตกรรม/การถ่ายทอดเทคโนโลยี การดำเนินงานบูรณาการการทำงานด้วยหน่วยงานภาคีเครือข่าย จำนวน ๖ หน่วยงานหลัก ได้แก่ คณะสัตวแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กรมปศุสัตว์ กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กรมประชาสัมพันธ์ และสำนักตรวจราชการ สำนักนายกรัฐมนตรี และกรมควบคุมโรคก็เป็นหน่วยงานภาคีเครือข่าย รับผิดชอบยุทธศาสตร์ที่ ๓ ด้านการเฝ้าระวัง ป้องกันควบคุม และดูแลรักษาโรคพิษสุนัขบ้าในคน ซึ่งในปี ๒๕๖๖ เป็นการดำเนินงานในระยะที่ ๒ โดยมีเป้าหมายให้ไม่พบโรคพิษสุนัขบ้าในคนภายในปี ๒๕๖๘ มีการขับเคลื่อนนโยบายในการดำเนินงาน โดยเน้นการถ่ายทอดองค์ความรู้ นโยบายและแนวทางการดำเนินงาน การเฝ้าระวัง ป้องกันควบคุม โรคพิษสุนัขบ้าทั้งในคนและในสัตว์ ผ่านการประชุม การติดตามและการประเมินผล ซึ่งเป็นการดำเนินงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานสาธารณสุข ปศุสัตว์ ท้องถิ่น และหน่วยงานเครือข่ายทั้งภาครัฐ และภาคเอกชน ทำให้จำนวนผู้เสียชีวิตด้วยโรคพิษสุนัขบ้าลดลงอย่างต่อเนื่อง แต่จากการวิเคราะห์เชิงสถานที่ที่พบรายงานผู้เสียชีวิตด้วยโรคพิษสุนัขบ้า พบว่า พื้นที่ที่มีรายงานโรคเป็นพื้นที่ที่พบโรคมาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งปัจจัยสำคัญที่ทำให้พื้นที่เหล่านี้ยังมีการระบาดของโรคพิษสุนัขบ้าคือ ความครอบคลุมของการฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าที่ยังน้อยกว่าร้อยละ ๘๐ อีกทั้งยังไม่สามารถสำรวจจำนวนประชากรสัตว์ที่แท้จริงได้ รวมถึงการขาดการติดตามผลการดำเนินงานเพื่อเร่งรัดการควบคุมโรค หรือแนวทางการดำเนินงานเฝ้าระวัง ป้องกัน ควบคุมโรคพิษสุนัขบ้า วัตถุประสงค์การวิเคราะห์ เพื่อรายงานผลการดำเนินงานเฝ้าระวัง ป้องกัน ควบคุมโรคพิษสุนัขบ้าในคน ตามยุทธศาสตร์ ๓ ของโครงการสัตว์ปลอดโรคคนปลอดภัย จากโรคพิษสุนัขบ้าตามพระปณิธานฯ ปีงบประมาณ ๒๕๖๖ และหาแนวทางแก้ไขการดำเนินงาน สำหรับตัวชี้วัดที่ไม่บรรลุเป้าหมาย

ผลการวิเคราะห์สถานการณ์โรค ตั้งแต่ วันที่ ๑ ตุลาคม ๒๕๖๕ - ๓๐ กันยายน ๒๕๖๖ พบผู้เสียชีวิตด้วยโรคพิษสุนัขบ้า จำนวน ๕ ราย ในจังหวัดชลบุรี สมุทรปราการ ระยอง และสุรินทร์(๒ราย) ทำให้ยังไม่สามารถดำเนินงานได้ตามเป้าหมายของการลดโรคที่ตั้งไว้ (เป้าหมาย : ไม่พบผู้เสียชีวิตด้วยโรคพิษสุนัขบ้า) การดำเนินงานควบคุมป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าเมื่อพบผู้เสียชีวิต ตรวจสอบยืนยันแหล่งข้อมูลการเกิดโรคดำเนินการสอบสวนโรค เพื่อให้ทราบสาเหตุ แหล่งที่มาของการติดเชื้อโรคพิษสุนัขบ้า ประสานงานแจ้งผู้เกี่ยวข้องให้ทราบผล การสอบสวนผู้เสียชีวิตโรคพิษสุนัขบ้า และดำเนินการติดตามหาผู้สัมผัสหรือสงสัยว่าสัมผัสโรคทุกราย เพื่อให้ได้รับการป้องกันรักษาอย่างถูกต้องครบถ้วน

ผลการวิเคราะห์การดำเนินงานตามตัวชี้วัด^(๔) ภายใต้โครงการสัตว์ปลอดโรคคนปลอดภัย จากโรคพิษสุนัขบ้าตามพระปณิธานฯ ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๖ ดังนี้

๑.การป้องกันควบคุม โรคพิษสุนัขบ้าในคน โดยการค้นหา ติดตาม ผู้สัมผัสสัตว์ติดเชื้อมันย่นโรคพิษสุนัขบ้า ให้มารับวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า โดยหน่วยงานสาธารณสุขร่วมกับบุคลากรในพื้นที่ มีการเฝ้าระวัง และติดตาม สัตว์ติดเชื้อมันย่นโรคพิษสุนัขบ้าในชุมชน เมื่อบุคลากรตรวจพบสัตว์ติดเชื้อมันย่นโรคพิษสุนัขบ้า จะประสานข้อมูล กับทีมเฝ้าระวัง สอบสวนและเคลื่อนที่เร็ว (SRRT) เพื่อดำเนินการค้นหาผู้สัมผัสสัตว์ติดเชื้อมันย่นโรคพิษสุนัขบ้า ให้มารับวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าโดยเร็ว และมีการเฝ้าระวังติดตามโดย อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) ผู้นำ ชุมชน ในการค้นหาติดตามผู้สัมผัสสัตว์ติดเชื้อมันย่น โรคพิษสุนัขบ้าให้ได้รับวัคซีนอย่างต่อเนื่องและครบชุด ตาม แนวเวชปฏิบัติโรคพิษสุนัขบ้าของผู้สัมผัสโรคพิษสุนัขบ้า รายเขตสุขภาพ มีผู้สัมผัสโรคพิษสุนัขบ้า จำนวน ๑,๘๒๔ ราย จาก ๒๖๑ เหตุการณ์ ได้รับวัคซีนครบชุดจำนวน ๑,๘๒๔ ราย คิดเป็นร้อยละ ๑๐๐ (เป้าหมาย : ร้อยละ ๑๐๐)

๒.อำเภอดำเนินงานตามมาตรการเฝ้าระวัง ป้องกัน และควบคุม โรคพิษสุนัขบ้าในคน เพื่อสนับสนุนการ สร้างพื้นที่ปลอดโรคพิษสุนัขบ้า โดยการสนับสนุน ส่งเสริม ผลักดัน การดำเนินการกำจัดโรคพิษสุนัขบ้าหมดไป ภายในปี พ.ศ.๒๕๖๘ โดยดำเนินการ จัดทำแผนที่เกี่ยวข้องกับ โรคพิษสุนัขบ้าในหน่วยงานระดับสาธารณสุข อำเภอ ติดตามสถานการณ์โรคในสัตว์อย่างใกล้ชิด การดำเนินมาตรการสอบสวน และควบคุมโรคทั้งในคนและสัตว์ เมื่อพบรายงานสัตว์พบเชื้อโรคพิษสุนัขบ้า หรือพบผู้เสียชีวิต (มาตรการ ๑-๒-๓) โดยอำเภอดำเนินงานตาม มาตรการเฝ้าระวัง ป้องกัน และควบคุมโรคพิษสุนัขบ้าในคน เพื่อสนับสนุนการสร้างพื้นที่ปลอดโรคพิษสุนัขบ้า จำนวน ๘๐๔ อำเภอ จาก ๙๒๘ อำเภอ คิดเป็นร้อยละ ๘๘.๖๓ (เป้าหมาย : ร้อยละ ๗๐) ๘๐๔ อำเภอ ได้ประเมิน การดำเนินงานตามเกณฑ์การดำเนินงานตามมาตรการเฝ้าระวัง ป้องกัน และควบคุม โรคพิษสุนัขบ้าในคน เพื่อ สนับสนุนการสร้างพื้นที่ปลอดโรคพิษสุนัขบ้า ผลการประเมิน ๘๐๔ อำเภอ ไม่มีผู้เสียชีวิตด้วยโรคพิษสุนัขบ้า ต่อเนื่อง ๒ ปี ร้อยละ ๑๐๐ อำเภอมีการดำเนินงานเมื่อพบคนหรือสัตว์เป็นโรคพิษสุนัขบ้าในพื้นที่ ได้แก่ ๑) สอบสวนควบคุมโรคร่วมกัน ทั้งหน่วยงานด้านปศุสัตว์ สาธารณสุข องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานที่ เกี่ยวข้อง ๒) ประชุมเร่งรัดการควบคุมป้องกันโรคในคนหรือสัตว์ในพื้นที่ระดับตำบล (ตามมาตรการ ๑-๒-๓) ครบ ๒ ข้อ ร้อยละ ๕๗.๒๑ อำเภอมีการติดตามผู้สัมผัสสัตว์มันย่นให้รับการฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าอย่าง ครบชุด กรณีไม่พบโรคพิษสุนัขบ้าในสัตว์ ร้อยละ ๕๐.๒๕ กรณีพบโรคพิษสุนัขบ้าในสัตว์ มีการติดตามครบทุก เหตุการณ์ และฉีดวัคซีนครบ ๑๐๐% ร้อยละ ๔๙.๗๕ ในพื้นที่ไม่มีผู้เสียชีวิตด้วยโรคใช้สมองอักเสบ ร้อยละ ๙๙.๒๕ กรณีมีรายงานผู้ป่วยวิกฤติที่สงสัย/ผู้เสียชีวิตโรคใช้สมองอักเสบไม่ทราบสาเหตุ (A๘๖) มีการส่งตรวจย่นโรค พิษสุนัขบ้าทางห้องปฏิบัติการ ครบทุกราย คิดเป็น ร้อยละ ๐.๗๕ และอำเภอมีการจัดทำแผนที่เกี่ยวข้องกับโรคพิษ สุนัขบ้าในพื้นที่เสี่ยง ร้อยละ ๒๐.๖๕ และพื้นที่เฝ้าระวัง ร้อยละ ๗๙.๓๕

๓.อำเภอประเมินผ่านเกณฑ์การประเมินพื้นที่ปลอดโรคพิษสุนัขบ้าด้านสาธารณสุข จำนวน ๗๙๗ แห่ง จาก ๙๒๘ คิดเป็นร้อยละ ๘๕.๘๘ (เป้าหมาย : ร้อยละ ๗๐) โดยอำเภอไม่พบผู้เสียชีวิตด้วยโรคพิษสุนัขบ้าต่อเนื่อง ๒ ปี ร้อยละ ๑๐๐ อำเภอมีการดำเนินงานเมื่อพบคนหรือสัตว์เป็นโรคพิษสุนัขบ้าในพื้นที่ ได้แก่ ๑) สอบสวน ควบคุมโรคร่วมกัน ทั้งหน่วยงานด้านปศุสัตว์ สาธารณสุข องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ๒) ประชุมเร่งรัดการควบคุมป้องกันโรคในคนหรือสัตว์ในพื้นที่ระดับตำบล (ตามมาตรการ ๑-๒-๓) ครบ ๒ ข้อ ร้อยละ ๕๗.๕๙ อำเภอมีการติดตามผู้สัมผัสสัตว์มันย่นให้รับการฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าอย่างครบชุด กรณี

ไม่พบโรคพิษสุนัขบ้าในสัตว์ ร้อยละ ๕๐.๖๙ กรณีพบโรคพิษสุนัขบ้าในสัตว์ มีการติดตามครบทุกเหตุการณ์ และฉีดวัคซีนครบ ๑๐๐% ร้อยละ ๔๙.๓๑ ในพื้นที่ไม่มีผู้เสียชีวิตด้วยโรคใช้สมองอักเสบ ร้อยละ ๙๙.๒๕ กรณีมีรายงานผู้ป่วยวิกฤติที่สงสัย/ผู้เสียชีวิตโรคใช้สมองอักเสบไม่ทราบสาเหตุ (A๘๖) มีการส่งตรวจยืนยันโรคพิษสุนัขบ้าทางห้องปฏิบัติการ ครบทุกราย คิดเป็น ร้อยละ ๐.๗๕

๔.การผลักดันพื้นที่ระหว่างหน่วยงาน กรมควบคุมโรค กรมปศุสัตว์ กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ให้มีการสร้างพื้นที่ปลอดโรคพิษสุนัขบ้า ภายใต้โครงการสัตว์ปลอดโรคคนปลอดภัยจากโรคพิษสุนัขบ้า ตามพระปณิธานฯ มีเป้าหมายในการดำเนินการ คือ ๑ เขต ๑ อำเภอปลอดโรคพิษสุนัขบ้า โดยมีเกณฑ์การประเมินพื้นที่ปลอดโรคพิษสุนัขบ้า^(๓) ๖ ข้อหลัก ได้แก่ ๑)โรคพิษสุนัขบ้าในคน ๒)โรคพิษสุนัขบ้าในสัตว์ ๓)การสำรวจสุนัขและแมว ๔)การฉีดวัคซีนป้องกันโรคในสัตว์ ๕)การควบคุมประชากรสัตว์ และ ๖)ความยั่งยืนของการปลอดโรคพิษสุนัขบ้า จากการประเมินพื้นที่ปลอดโรคพิษสุนัขบ้าในปี พ.ศ. ๒๕๖๕-๒๕๖๖ พบว่ามีพื้นที่ผ่านการประเมินปลอดโรคพิษสุนัขบ้า ระดับอำเภอ จำนวน ๑๔ อำเภอ และระดับท้องถิ่น จำนวน ๖๐ แห่ง ได้แก่

สคร	จังหวัด	อำเภอ	ปีงบประมาณ 2565	ปีงบประมาณ 2566		
			ระดับอำเภอ	ระดับอำเภอ	ระดับท้องถิ่น	
1	เชียงใหม่	สันกำแพง	สันกำแพง			
		ลำพูน	แม่ทา	แม่ทา		
2	ตาก	บ้านตาก		บ้านตาก		
		สามเงา		สามเงา		
3	อุทัยธานี	ห้วยคต		ห้วยคต		
		ชัยนาท	หนองมะโมง	หนองมะโมง		
		พิจิตร	วังทรายพูน	วังทรายพูน		
		กำแพงเพชร	ทรายทองวัฒนา	ทรายทองวัฒนา		
4	สิงห์บุรี	ท่าช้าง			ทต.ถนนเสมอ / อบต.โพประจักษ์ / อบต.วิหารขาว	
		พระนครศรีอยุธยา	บางปะหัน		อบต.ตานิม /อบต.ทับน้ำ /อบต.บางเคื่อ /อบต.บางปะหัน อบต.พุดเตา /อบต.โพธิ์สามต้น /อบต.หันสัง	
		อ่างทอง	สามโก้		สามโก้	
5	กาญจนบุรี	เลาขวัญ			ทต.หนองผ้าย	
6	ตราด	เกาะกูด			อบต.เกาะกูด /อบต.เกาะหมาก	
7	มหาสารคาม	แกดำ	แกดำ			
		มหาสารคาม	กันทรวิชัย			ทต.โคกพระ / ทต.ท่าขอนยาง / อบต.โคกพระ
	ขอนแก่น	บ้านฝาง	สันกำแพง			ทต.บ้านฝาง/ ทต.โนนฆ้อง/ ทต.ป่ามะนาว/ ทต.โคกงาม ทต.หนองบัว/ ทต.แก่งฝาง/ อบต.ป่าหวายนั่ง/ อบต.บ้านเหล่า
						ทต.อุบลรัตน์/ ทต.โคกสูง/ ทต.นาคำ/ อบต.บ้านดง อบต.เขื่อนอุบลรัตน์/ อบต.ศรีสุขสำราญ/ อบต.ทุ่งโป่ง
		มัญจาคีรี				ทต.มัญจาคีรี/ ทต.นาข้า/ อบต.กุดเค้า/ อบต.สวนหม่อม อบต.โพนแพ็ก/ อบต.หนองแปน/ อบต.คำแคน /อบต.นางาม อบต.ท่าศาล

สคร	จังหวัด	อำเภอ	ปีงบประมาณ 2565	ปีงบประมาณ 2566	
			ระดับอำเภอ	ระดับอำเภอ	ระดับท้องถิ่น
9	ชัยภูมิ	ชัยใหญ่			อบต.ชัยใหญ่/ อบต.ท่ากูป/ อบต.ตะโกทอง
10	อุบลราชธานี	เดชอุดม			เทศบาลเมืองเดชอุดม
		หนองสูง		หนองสูง	
	เมือง			เทศบาลเมืองมุกดาหาร	
	ศรีสะเกษ	โพธิ์ศรีสุวรรณ		โพธิ์ศรีสุวรรณ	
	อำนาจเจริญ	เมือง			อบต.คึมใหญ่
		หัวตะพาน			อบต.โพนเมืองน้อย
	ยโสธร	ทรายมูล			อบต.ไม้ / อบต.ดงมะไฟ
		ไทยเจริญ			อบต.น้ำคำ
คำเขื่อนแก้ว				อบต.สงเปือย/ อบต.นาแก	
เลิงนกทา				ทต.กุดแห่	
มหาชัยชนะ				อบต.พระเสาร์ / อบต.บากเรือ	
11	สุราษฎร์ธานี	เกาะสมุย	เกาะสมุย		
	ภูเก็ต	เมือง			ทต.ฉลอง / ทต.วิชิต
		ถลาง			ทต.ศรีสุนทร
		กระทุ้ง			ทต.ป่าตอง / ทต.กะทู้
12	ยะลา			กาบัง	
รวม			3 อำเภอ	11 อำเภอ	60 ท้องถิ่น

ถึงแม้ว่ากรมควบคุมโรคจะยังไม่สามารถดำเนินงานได้ตามเป้าหมาย ยังพบผู้เสียชีวิตด้วยโรคพิษสุนัขบ้า แต่ก็พบว่าแนวโน้มจำนวนผู้เสียชีวิตลดจำนวนลง มีพื้นที่ที่ไม่พบโรคในคนและสัตว์เพิ่มขึ้น เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปตามเป้าหมายที่วางไว้ว่าต้องไม่พบผู้เสียชีวิตด้วยโรคพิษสุนัขบ้า ต้องมีการส่งเสริมพัฒนาศักยภาพบุคลากรสาธารณสุขและ

ภาคีเครือข่าย ในการสร้างพื้นที่ปลอดโรคพิษสุนัขบ้า ในประเทศไทย เน้นการดำเนินงาน สร้างความร่วมมือการประเมินรับรองพื้นที่ปลอดโรคพิษสุนัขบ้า โดยการสนับสนุน ยกระดับ และแก้ปัญหา เพื่อให้บรรลุเป้าหมายการควบคุม โรคพิษสุนัขบ้า ควรมุ่งเน้นในประเด็น

๑. การขับเคลื่อนนโยบายโครงการสัตว์ปลอดโรค คนปลอดภัย จากโรคพิษสุนัขบ้า ตามพระปณิธานของ ศาสตราจารย์ ดร. สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ เน้นการถ่ายทอดองค์ความรู้ นโยบาย และแนวทางการดำเนินงานเพื่อการเฝ้าระวัง ป้องกัน ควบคุมโรคพิษสุนัขบ้าทั้งในคนและในสัตว์เป็นสำคัญ มีการติดตามและประเมินผล จึงเป็นสิ่งที่จะช่วยประกอบการตัดสินใจในการพัฒนามาตรการ หรือแนวทางการนโยบาย ภายใต้โครงการสัตว์ปลอดโรค คนปลอดภัย จากโรคพิษสุนัขบ้า จะทำให้ได้ข้อมูลมาประกอบการตัดสินใจในการวางนโยบายในอนาคต อีกทั้งยังช่วยส่งเสริมการดำเนินงานเพื่อให้ประเทศไทยสามารถประกาศเป็นประเทศปลอดโรคพิษสุนัขบ้าตามข้อตกลงจากองค์การสหประชาชาติ ที่เรียกร้องให้ประเทศในแถบภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ รวมถึงประเทศไทย ปลอดจากโรคพิษสุนัขบ้า ภายในปี ๒๕๗๓

๒. ขับเคลื่อนการป้องกัน ควบคุมโรคพิษสุนัขบ้าในพื้นที่ โดยดำเนินงานป้องกันควบคุมโรคพิษสุนัขบ้า หากพบคนเป็นหรือสงสัยว่าเป็นโรคพิษสุนัขบ้าดำเนินการสอบสวนโรคโดยด่วน เพื่อให้ทราบสาเหตุ แหล่งที่มาของการติดเชื้อโรคพิษสุนัขบ้า พร้อมทั้งประสานงานแจ้งผู้เกี่ยวข้องให้ทราบผลการสอบสวนผู้ที่เสียชีวิตโรคพิษสุนัขบ้า และดำเนินการติดตามหาผู้สัมผัสหรือสงสัยว่าสัมผัสโรคทุกราย เพื่อให้ได้รับการป้องกันรักษาอย่างถูกต้อง

๓. ลดความเสี่ยงจากการเสียชีวิตด้วยโรคพิษสุนัขบ้า โดยการติดตามสถานการณ์โรคพิษสุนัขบ้าในสัตว์อย่างใกล้ชิด และติดตามผู้สัมผัสสัตว์ยืนยันโรคพิษสุนัขบ้าให้เข้ารับการฉีดวัคซีนหลังสัมผัสโรค ตามแนวทางเวชปฏิบัติ ๑๐๐% พร้อมทั้งรณรงค์ ให้ความรู้ สื่อสารความเสี่ยงและประชาสัมพันธ์ เรื่องการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า ให้แก่ประชาชนในพื้นที่ และสร้างความตระหนักแก่ประชาชนในการสอดส่องสัตว์สงสัย

๔. สนับสนุนการป้องกันสัตว์เป็นโรคพิษสุนัขบ้า เน้นย้ำเรื่องความครอบคลุมของการฉีดวัคซีนป้องกันโรคให้ได้มากกว่าร้อยละ ๘๐ ในสุนัขและแมว การควบคุมจำนวนประชากรสุนัขโดยการทำหมันถาวร

๕. ขับเคลื่อนการสร้างพื้นที่ปลอดโรคพิษสุนัขบ้า การประเมินรับรองพื้นที่ปลอดโรคพิษสุนัขบ้า ตามคู่มือการสร้างและประเมินพื้นที่ปลอดโรคพิษสุนัขบ้า^(๓) ซึ่งมีหลักเกณฑ์การประเมินพื้นที่ปลอดโรคพิษสุนัขบ้า ๖ ข้อหลัก ได้แก่ ๑)โรคพิษสุนัขบ้าในคน ๒)โรคพิษสุนัขบ้าในสัตว์ ๓)การสำรวจสุนัขและแมว ๔)การฉีดวัคซีนป้องกันโรคในสัตว์ ๕)การควบคุมประชากรสัตว์ และ ๖)ความยั่งยืนของการปลอดโรคพิษสุนัขบ้า และในส่วนพื้นที่กรุงเทพมหานคร มีหลักเกณฑ์การประเมินพื้นที่ปลอดโรคพิษสุนัขบ้า ระดับเขตสำหรับพื้นที่กรุงเทพมหานคร

บทสรุป

แม้ว่าโรคพิษสุนัขบ้าหากติดเชื้อและแสดงอาการแล้วจะต้องเสียชีวิตทุกราย แต่อย่างไรก็ตาม โรคนี้สามารถป้องกันได้ด้วยวัคซีน และหากดำเนินตามนโยบายด้านการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า ในการขับเคลื่อนนโยบายโครงการสัตว์ปลอดโรค คนปลอดภัย จากโรคพิษสุนัขบ้า ตามพระปณิธานของศาสตราจารย์ ดร. สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงมหามานูนาธิบดีราชกุมารี พร้อมทั้งการป้องกัน ควบคุมโรคพิษสุนัขบ้าในพื้นที่ ติดตามสถานการณ์โรคพิษสุนัขบ้าในสัตว์อย่างใกล้ชิด เน้นย้ำเรื่องความครอบคลุมของการฉีดวัคซีนป้องกันโรคให้ได้มากกว่าร้อยละ ๘๐ ในสุนัขและแมว การควบคุมจำนวนประชากรสุนัขโดยการทำหมันถาวร ลดความเสี่ยงจากการเสียชีวิตด้วยโรคพิษสุนัขบ้าในคน โดยการติดตามผู้สัมผัสสัตว์ยืนยันโรคพิษสุนัขบ้าให้เข้ารับการฉีดวัคซีนหลังสัมผัสโรค ตามแนวทางเวชปฏิบัติครบทุกราย (ร้อยละ ๑๐๐) ด้านการป้องกันโรคสามารถดำเนินการในส่วนของการจัดทำแผนการป้องกัน ควบคุมโรคพิษสุนัขบ้า เพื่อรับมือเมื่อเกิดโรคในพื้นที่ การติดตามสถานการณ์โรคในสัตว์อย่างใกล้ชิด การสนับสนุนวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า แบบป้องกันโรคล่วงหน้า (PrEP) ให้แก่บุคลากรกลุ่มเสี่ยงในพื้นที่ พร้อมทั้งการสร้างความรู้ สื่อสารความเสี่ยง ประชาสัมพันธ์ เรื่องการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า เพิ่มความตระหนักแก่ประชาชน ขับเคลื่อนการป้องกันควบคุมโรคพิษสุนัขบ้าในพื้นที่เสี่ยง และสร้างเครือข่ายบูรณาการ การดำเนินงานป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าร่วมกัน ตลอดจนผลักดันการสร้างพื้นที่ปลอดโรคพิษสุนัขบ้า ระดับอำเภอในทุกเขตบริการสุขภาพ จะช่วยส่งเสริมการป้องกันประชาชนให้ปลอดภัยจากโรคพิษสุนัขบ้าได้อย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุตามเป้าหมายที่ตั้งไว้

เอกสารอ้างอิง

๑. สำนักโรคติดต่อทั่วไป กรมควบคุมโรค, (๒๕๖๒). แนวทางเวชปฏิบัติโรคพิษสุนัขบ้าและคำถามที่พบบ่อย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อักษรกราฟฟิคแอนด์ดีไซน์.
๒. สำนักโรคติดต่อทั่วไป กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข, (๒๕๖๐). แนวทางการดำเนินงานป้องกันควบคุมโรคพิษสุนัขบ้า. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อักษรกราฟฟิคแอนด์ดีไซน์
๓. กองโรคติดต่อทั่วไป กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข, (๒๕๖๕). คู่มือการสร้างและประเมินพื้นที่ปลอดโรคพิษสุนัขบ้า. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อักษรกราฟฟิคแอนด์ดีไซน์.
๔. กองยุทธศาสตร์และแผนงาน กรมควบคุมโรค, (๒๕๖๕). แผนงานด้านการป้องกันควบคุมโรคและภัยสุขภาพ ระยะ ๕ ปี (พ.ศ.๒๕๖๖-๒๕๗๐)